

УДК 130.122: 37.013

Буттєвий вимір медіа-освітнього простору

Б.В. БРАТАНІЧ

Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: boris-dnepr@mail.ru**Авторське резюме**

Сьогодні світ медіа-культури являє собою повсякденний буттєвий контекст самовизначення особистості. Вхідження у медіа-культуру виявляється і практикою, і умовою адекватного освоєння проблемного поля людського існування. Освіта як аргумент саморозвитку людини визначає способи та цілі її вхідження у сучасну медіа-культуру, у сферу спілкування та взаємодії з іншими людьми, опосередковану електронними медіа. В умовах наявності глобального медіа-простору фундаментальна інформація, що відіграє вирішальну роль у соціалізації особистості, формується на перетині розвитку системи освіти та електронних мас-медіа, що дає підстави визначити саме медіа-освітній простір основним середовищем соціалізації особистості в епоху інтернет-медіа. Медіа-освітній простір створює більш сприятливі умови для того, щоб освітня діяльність стала способом самореалізації особистості, оскільки в ньому результати творчої активності суб'єкта приймаються навколишніми як прийняття його самого, його індивідуальності. Його головна перевага як простору буття полягає у забезпеченні максимальної активності особистості при визначенні траєкторії свого розвитку. Загальною основою вирішення ризиків соціалізації та буття особистості у медіа-освітньому просторі є цінності та цілі саморозвитку, сформульовані у межах постсучасної освіти.

Ключові слова: медіа-освітній простір, філософія освіти, медіа, культура, буття.

Existence dimension of media-educational space

B.V. BRATANICH

Dnepropetrovsk regional institute of postgraduate pedagogical education, Dnepropetrovsk,
Ukraine, E-mail: boris-dnepr@mail.ru**Abstract**

The world media culture is the everyday existential context of self-identity. Entry into the media culture turns and practice, and by the adequate development of the problem field of human existence. Education as a way to self-determine human ways and purposes of entry into the modern media culture in the field of communication and interaction with other people, mediated by electronic media. In the presence of global media space fundamental information plays a crucial role in socialization, is formed at the intersection of the education system and the electronic media, which gives grounds to determine exactly media-educational community primary medium of socialization in the age of online media. Media-education environment creates more favorable conditions to educational activities has become a way of self-identity, as it results of creative activity of the subject taken by others as taking it himself, his personality. Its major advantage as space being is to provide the maximum activity of the individual in determining the trajectory of development. A common basis for resolving the risks socialization and being the person in the media education area are the values and goals of self-development, formulated within postmodern education.

Keywords: media-education space, philosophy of education, media, culture, existance.

Постановка проблеми. Людина все більш активно входить в інформаційно-медійне середовище, часто проживаючи в ньому більшу частину свого життя. Тому потрібне осмислення, у тому числі на філософському рівні, особливостей буття людини у ньому, оскільки уже зараз зміни, що виникають у людині на індивідуально-екзистенціальному, соціальному, аксіологічному і практиологічному рівнях, відображають контекст її існування в дискурсі віртуально-мережної культури.

Аналіз досліджень і публікацій. Особливості освітнього простору в умовах становлення електронних медіа розглядаються у роботах Г.Берулави, Б.А.Дорошина, С.А.Махтіна, Н.Н. Перетягіної та інших вітчизняних і зарубіжних авторів. Загально визнано, що поєднання медіа- та освітнього простору створює нову

реальність буття людини. Проте особливості медіа-освітнього простору як простору буття людини є недостатньо дослідженою проблемою.

Мета дослідження. Визначити специфіку буттєвого виміру медіа-освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. У цілому можна сказати, що медіа-простір розширив уявлення людини про світ, вирішуючи завдання презентації людині нових сфер життя світу. Сучасні мультимедійні, комп'ютерні засоби створюють не стільки інформаційний, скільки буттєвий простір особистості. Людина стає не пасивним користувачем інформації, а активно в неї втягується, сама її створює. Медіа-технології, що ґрунтуються на комп'ютерній техніці, виявляють себе як носії не просто інформації, але потенцій людини, оскільки вона активно у них втручається, створює з їх допо-

© Б.В. Братаніч, 2014

могою нові системи соціальних зв'язків. Виникає інтерактивне поле, яке показує, що людина може на основі своїх здатностей вносити все більші зміни у світ. Її спілкування й відносини є вже не просто можливістю створення інформації, оскільки не вона виявляється домінують. Важливим стає сприятливість відносин, які людина здійснює у мережі і які вона може успішно розбудувати. Складається багате можливостями інтерактивне комунікативне поле, яке стає сферою самореалізації людини.

На сьогодні мало хто оспорує реальність розширення можливостей розвитку людини в інформаційно-медійному просторі. Разом з тим чи не найважливішою інформаційно-комунікативною проблемою буття людини у медіа-просторі є забезпечення її статусу як активного суб'єкта, а не пасивного споживача інформації. Дослідники, які оптимістично оцінюють перспективи розвитку інформаційного суспільства, оцінюють медіа у контексті людської творчості та чуттєвості. Медіа залишають сліди, які в якості елементів нового світу не можуть бути пояснені, але розкриваються як чуттєві сприйняття. Наприклад, комп'ютер у якості медіа-апарату може відкривати нові простори досвіду, представляти нові світи, які без медіа-техніки були б неможливі, відповідно він не просто посередник-медіум, а створює щільний «духовний» простір. Організація виробництва світу містить у собі відмінність між інструментом і апаратом, де останній створює певну організацію простору й часу. Медіа нічого не доповнюють і не компенсують, а продукують новий світ життя людини – медіа-реальність.

Медіа-культура як цілісний, системний феномен забезпечує єдиний медіа-культурний простір для всіх членів суспільства, міцність і надійність інформаційних зв'язків між людьми, суспільством і особистістю, державою і її громадянами, регіонами і центром тощо. Зміст обумовленою нею масовою взаємодією у суспільстві полягає в пізнанні об'єктивних умов життя, засвоєнні результатів цього пізнання всім соціумом, формуванні соціальних позицій, оцінок стосовно тих або інших явищ природи і суспільства, виробленні проектів перетворення духовної та матеріальної реальності, єдиних цілей, планів, програм для спільної діяльності членів суспільства.

Разом з тим таке освоєння далеко від ідеальних інтенцій розвитку сутнісних сил людини. Медіа-культура створює досить специфічну для людини ситуацію вичерпного розуміння власного світу. Накопичення досвіду спілкування з медіа-реальністю як власним культурним простором створює для медіа-споживача ілюзію вичерпного індивідуального досвіду і повноти розуміння медіа-простору. За висловом М.Хайдеггера, це формує у людей «зростаючу непотребу у власному розумінні. Ілюзорне

відчуття людей, що вони підтримують і ведуть повне і справжнє життя, вносить у присутність заспокоєність, для якої все полягає «у кращому порядку» і якій розкриті всі двері» [4, с.84]. Медіа-культура створює культурний простір, у якому всі події гранично ясно показані, уже зрозумілі іншими за саму особистість, прокоментовані і проаналізовані.

Філософський зміст медіа-культури певною мірою прояснюється метафоричним уявленням про людину як складний інформаційний процес, що врівноважує внутрішнє середовище організму й зовнішнє середовище його оточення шляхом обміну інформацією, що дає підстави інтерпретувати медіа-культуру як природний прояв людського буття. Саме в цьому криється детермінанта тієї важко пояснюваної, на перший погляд, легкості, з якою надособистісне реальне, будучи зовнішнім стосовно індивідуального, виявляється прийнятим свідомістю у системі взаємодії «людина – медіа-культура». Онтологічне укорінення медіа-культури бачиться у власній життєдіяльності людини, що розгортається, як відомо, у діяльності, поведінці й спілкуванні як основних формах людської активності. І саме у цьому аспекті важливим є значення взаємодії медіа-простору, через який поширюється медіа-культура, та освітнього простору. Саме на їх перетині формується освітньо-культурний простір інформаційного суспільства як простір реального буття людини. Максимізації особистісного виміру цього простору сприяють і глобальні процеси в освітній діяльності постіндустріального зразка. Справа у тому, що в умовах інформаційного суспільства якісно змінюється саме поняття освітнього простору, його зміст, роль, структура. Одним із пріоритетних завдань функціонуючих соціальних інститутів, у тому числі інституту освіти, стає формування і розвиток людини як основного ресурсу суспільства. Це завдання визначає нові характеристики самого освітнього простору системного характеру. На сьогодні метою освіти є сама людина, забезпечення становлення цілісної та самоусвідомлюючої особистості у процесі її соціалізації. Освіта стає універсальним («на все життя»), індивідуальним («для кожного»), тотальним («для всіх») простором буття. Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що «інформаційне суспільство у центр соціальних процесів ставить людину; освіта здобуває ціннісний, функціональний, фундаментальний, глобальний, іманентний («освіта у житті»), відкритий характер» [3, с.10]. Освіта покликана забезпечити розвиток здатностей людини як соціальної істоти і її саморозвиток як особистості.

Для реалізації закладеного у медіа-освітнє середовище потенціалу потрібно організувати взаємодію людини із цим середовищем, занурити її у нього. Для конкретної людини фено-

мен осягнення глобального медіа-простору як власного простору буття відбувається у процесі визначення своєї позиції стосовно явищ або подій та у процесі виявлення й реконструкції змісту призначення й умов виконання певної діяльності як обставин відповідального вибору. Та обставина, що освіта людини може відбуватися в різних медіа-освітніх середовищах і «занурення» у них ініціює появу додаткових підпросторів загального медіа-освітнього простору особистості, дозволяє зробити припущення про багатомірність цього простору, диференційованість та інтегрованість окремих компонентів якого регулюються людиною самостійно. Нарощування різноманіття видів освітніх діяльностей з використанням медіа-інформаційних ресурсів репрезентує і факт розширення освітнього простору людини.

На сьогодні достатньо дискусійним є питання про освітній медіа-простір як простір соціалізації особистості. Слід мати на увазі, що однією з характеристик сприятливого для соціалізації особистості середовища є його немасовість, відсутність уніфікації. Цим якраз відзначається сучасне суспільство, в якому домінують електронні засоби масової комунікації. Комп'ютерні мережі та електронні технології розширили арсенал вільного спілкування. «Нові медіа відрізняються тим, що вони не прив'язані географічно, і в такий спосіб дають людині нові можливості для створення індивідуальності і формування співтовариства. Головні питання самовизначення більше не залежать від попередніх соціальних відносин або колишньої ідентифікації» [5, р. 133]. Можна стверджувати, що в умовах наявності глобального медіа-простору і сильно стратифікованого суспільства фундаментальна інформація, що відіграє вирішальну роль у соціалізації особистості і залучає її до професії, науки, мистецтва, формує її знання цінності та інтереси, формується на перетині розвитку системи освіти та електронних мас-медіа, що дає підстави визначити саме медіа-освітній простір основним середовищем соціалізації особистості в епоху інтернет-медіа.

Основним засобом навчання в інформаційному суспільстві, на відміну від традиційної системи навчання, стає не стільки навчальна книга, скільки комп'ютерні мережі. Застосування інформаційних технологій і комп'ютерної техніки у навчанні веде до того, що медіа-освітнє середовище набуває зовсім інших можливостей та обмежень, породжуючи нову освітню реальність. Мережний простір стає другою, віртуальною реальністю особистості, а для багатьох людей він стає основним полем життєдіяльності, де вони проводять більшу частину свого життя. Мережна взаємодія суб'єктів освіти та електронних медіа характеризується як інтелектуальне партнерство, що представляє так званий «розподілений ін-

телект». На відміну від традиційної, мережна освітня стратегія орієнтована не на систематизацію знань і засвоєння чергового основного ядра інформації, а на розвиток здатностей і мотивації до генерування власних ідей [1, с.10].

Для освіти у межах мережного простору характерне навчання на основі вирішення конкретних проблем, що обумовлює еклектичність у самостійному здобутті знань, але більш високу мотиваційну забезпеченість. Сфера взаємодії, суб'єктів освіти значною мірою зміщується у сферу віртуального простору Інтернету, де вони мають спільно вирішувати поставлені перед ними проблеми, а також ті проблеми, які вони формулюють самостійно. Комп'ютерні мережі використовуються не стільки для здобуття знань, скільки для співробітництва, набуття досвіду діяльності. Використання вікі-технології дозволяє вести мову про навчання як процес створення суб'єктами освіти спільного мережного контенту.

Одна з найбільших проблем медіа-освітнього простору як простору буття особистості пов'язується дослідниками з тим, що в ньому існує ризик втрати традиційних форм соціокультурної соціалізації особистості, пов'язаний з особливостями комунікації у межах електронних медіа. Наприклад, дослідники проблеми медіа-освіти Б. Дорошин і С. Махтіна вважають, що «у наш час надмірний вплив аудіовізуальних засобів масової комунікації (особливо телебачення й Інтернету) сприяє формуванню у молоді споживчого медіа-мислення» [2, с.63].

На нашу думку, це дійсно має місце, проте реальною причиною тут є не стільки включення особистості до медіа-освітнього простору, скільки використання останнього у межах парадигми споживацького суспільства, коли в освіті відбувається заміщення потреби у знанні, «епістемологічної тяги», вузькою прагматично-споживчою орієнтацією на певні вигоди від процесу освіти. І основним фактором, що об'єктивно детермінує дані наслідки, є не технологічні новації, а концептуальні зміни в ідеології освіти, пов'язані з ринковими орієнтирами на конкурентоздатність та кар'єрний успіх і заміною традиційної мети класичної освіти - «виховання зрілої, гармонійно розвинутої особистості», на іншу - «виховання конкурентоспроможної та ефективної особистості». Загальною основою вирішення проблем соціалізації та буття особистості у медіа-освітньому просторі є цінності та цілі саморозвитку особистості та розкриття усіх її креативних потенцій, сформульовані у межах постсучасної освіти. Найбільшу роль у нашому контексті відіграє така інтегративна освітня ціль, як формування духовності.

Висновки. Таким чином, медіа-освітній простір розкриває нові можливості для соціалізації та буття людини, оскільки він сприяє її саморозвитку і активній та безмежній ко-

мунікації. Разом з тим сурогатні форми медіа-культури та бездуховність деперсоніфікованої комунікації створюють ризики інформаційного споживацтва. Орієнтація освітнього просто-

ру на духовну особистість дозволяє найбільш ефективно долати ризики, пов'язані з поширенням електронних медіа та формуванням медіа-простору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Берулава Г.А. Инновационная сетевая парадигма обучения и воспитания студентов в условиях современного информационного пространства / Г.А.Берулава // Гуманитаризация образования. - 2010. - № 4. - С. 8-23.
2. Дорошин Б.А. Парадигмы высшего образования: интеллигентность, интеллектуальность и потребительское медиа-мышление // Б.А. Дорошин, С.А. Махтина // Сборники конференций НИЦ Социосфера. - 2011. - № 14. - С. 60-65.
3. Перетягина Н.Н. Современное образовательное пространство в условиях информационного общества / Н.Н. Перетягина // Научный потенциал. - 2011. - № 4. - С. 10-17.
4. Хайдеггер М. Бытие и время. Статьи и выступления // М.Хайдеггер. - М.: Республика, 1993. - 447 с.
5. MmcQuail D. Media Theory // D. MmcQuail. - N.Y. : Sage, 2000. - 382 p.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2014

REFERENCES:

1. *Berulava G.A.* Innovatsionnaya setevaya paradigma obucheniya i vospitaniya studentov v usloviyah sovremenogo informatsionnogo prostranstva (Innovative network paradigm of training and education of students in today's information space). *Gumanitarizatsiya obrazovaniya*, 2010, no. 4, pp. 8-23.
2. *Doroshin B.A., Makhtin S.A.* Paradigmy vysshego obrazovaniya: intelligentsnost, intellektualnost i potrebitel'skoe media-myshlenie (Paradigm of higher education: intelligence, intellectual and consumer media thinking). *Sborniki konferentsy NIT's Sotsiosfera*, 2011, no.14, pp.60-65.
3. *Peretyagina N.N.* Sovremennoe obrazovatelnoe prostranstvo v usloviyah informatsionnogo obschestva (Modern educational space in the information society). *Nauchnyy potentsial*, 2011, no. 4, pp. 10-17.
4. *Heidegger M.* Bytie i vremena. Stati i vystupleniya (Being and Time. Articles and Speeches). Moscow, 1993, 447 p.
5. MmcQuail D. Media Theory. N. Y, 2000, 382 p.

Братаніч Борис Володимирович - доктор філософських наук, професор
Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Адреса: 49006, м. Дніпропетровськ, вул. Свердлова, 70
E-mail: boris-dnepr@mail.ru

Bratanich Borys Volodymyrovych - doctor of philosophical sciences, Full Prof.
Dnepropetrovsk regional institute of postgraduate pedagogical education
Address: 70, Sverdlov Str., Dnipropetrovsk, Ukraine, 49006
E-mail: boris-dnepr@mail.ru